

بیمه از نظر حقوق مدنی

«۱۳»

ولی برای رفع این ایراد بهتر آنستکه ماده را اینطور تعبیر کنیم هر گاه بیمه گذار عمداً اظهار خلاف واقع کند که در وقوع خطری مؤثر است یا از اظهار مطالبی خودداری کند که احتمال خطر کم شود و پس از انعقاد قرارداد خطری واقع شود که اگر بیمه گذار کتمان حقیقت هم نمیکرد تأثیری در امر نداشت معذکک بیمه باطل خواهد بود حال اگر خودداری بیمه گذار از اظهار مطالب و بیان حقایق از روی عمد نباشد عقد بیمه باطل محسوب نمی گردد زیرا بیمه گذار از این عمل خود نمیخواسته است استفاده نماید و سوء نیتی نداشته است در اینصورت هر گاه مطلب اظهار نشده یا اظهار خلاف واقع قبل از حدوث حادثه معلوم شده باشد باید به بیمه گر حق داد که از بیمه گذار اضافه حق بیمه را مطالبه کند و در صورت عدم رضایت بیمه گذار بتواند عقد را فسخ نماید - ماده ۱۳ - قانون بیمه میگوید . « اگر خودداری از اظهار مطالبی یا اظهار خلاف واقع از روی عمد نباشد عقد بیمه باطل نمیشود - در اینصورت هر گاه مطلب اظهار نشده یا اظهار خلاف واقع قبل از وقوع حادثه معلوم شود بیمه گر حق دارد یا اضافه حق بیمه را از بیمه گذار در صورت اول دریافت داشته قرارداد را ابقاء کند و یا قرارداد بیمه را فسخ کند . . . » عبارت ماده دلالت دارد بر اینکه بیمه گر میتواند یا قرارداد را فسخ کند و یا آنرا با دریافت اضافه حق بیمه ابقاء نماید و در بادی امر چنین بنظر میرسد باید فسخ معلق بر عدم رضایت بیمه گذار به اضافه کردن حق بیمه باشد یعنی اگر بیمه گذار حاضر برای تأدیه اضافه حق بیمه نشد آنوقت بیمه گر حق فسخ خواهد داشت زیرا بفرض اینکه مطالب اظهار نشده یا اظهار خلاف واقع هر قدر هم مهم باشد بیمه گر میتواند با اخذ حق بیمه گزاف تعهد جبران خسارت را بنماید .

ولی حقیقت امر غیر از اینست و باید برای بیمه گر اختیار یکی از دو حق را (اضافه حق بیمه . فسخ) قائل شد نه اینکه حصول یکی را معلق بعدم حصول دیگری کرد گرچه در بعضی موارد بیمه گران اساساً از بیمه کردن برخی اموال خودداری میکنند برای اینکه احتمال خطر در مورد آنها تا حدی نزدیک بوقوع است مثل بیمه مواد محترقه و انباری که در آن مواد محترقه یا منفجره گذاشته شده باشد .

ب . بعد از انعقاد و قبل از خطر هر گاه پس از امضاء قرارداد شرائط خطر تغییر کند و این تغییر موجب تشدید خطر گردد از دو حال خارج نیست یا تشدید خطر وضعیات و کیفیات موضوع بیمه نتیجه عمل بیمه گذار بوده و یا این امر نتیجه عمل او نبوده است - در صورت اول باید بیمه گذار بلافاصله پس از تغییر کیفیات و تشدید خطر

بیمه از نظر حقوق مدنی

مراتب را به بیمه گر اطلاع دهد - ماده ۱۶ - قانون بیمه میگوید . « هرگاه بیمه گذار در نتیجه عمل خود خطری را که بمناسبت آن بیمه منعقد شده است تشدید کند یا یکی از کیفیات و وضعیت موضوع بیمه را بطوری تغییری دهد که اگر وضعیت مزبور قبل از قرارداد موجود بوده بیمه گر حاضر برای انعقاد قرارداد با شرایط مذکوره در قرارداد نمیگشت باید بیمه گر را بلافاصله از آن مستحضر کند و در صورتیکه تغییر کیفیات و وضعیت موضوع بیمه یا تشدید خطر در نتیجه عمل او نباشد باید پس از آنکه از این امر اطلاع حاصل کرد بیمه گر را مستحضر سازد و در قسمت دوم ماده مزبور برای اینکار یک مهلت ده روز قائل شده است و میگوید . « اگر تشدید خطر یا تغییر وضعیت موضوع بیمه در نتیجه عمل بیمه گذار نباشد مشارالیه باید مراتب را در ظرف ده روز از تاریخ اطلاع خود رسماً به بیمه گر اعلام کند » بحث است در اینکه بیمه گذار چه تغییراتی را باید به بیمه گر اطلاع دهد مثلاً آیا در بیمه حمل و نقل باید بیمه گر را از اطلاعاتی که بوسیله نماینده اش رسیده مطلع سازد یا اینکه او را حتی از اطلاعاتی که درجراید تمام دنیا منتشر گردیده است آگاه نماید ؟ مثلاً غرق فلان کشتی را درجراید دنیا نوشته اند و بیمه گر خود اطلاع یافته است آیا باید مجدداً بیمه گذار او را مستحضر کند یا نه ؟ و همچنین در موردیکه بیمه گذار از ناحیه بیمه گر کسب اطلاع کرده است آیا موظف میباشد که این امر را رسماً باو اطلاع دهد یاخیر ؟ در مورد فرض اول میگویند بیمه گذار باید از راه احتیاط بیمه گر را از تمام اطلاعات خود آگاه سازد ولی در مورد فرض دوم که بیمه گذار اطلاع را از ناحیه بیمه گر کسب کرده باشد دیگر محتاج باجراء مراسم مزبور نخواهد بود .

بالاخره بموجب قسمت سوم ماده مزبور : « در هر دو مورد مذکور در فوق بیمه گر حق دارد اضافه حق بیمه را معین نموده به بیمه گذار پیشنهاد کند و در صورتیکه بیمه گذار حاضر برای قبولی و پرداخت آن نشود قرارداد را فسخ کند . و اگر تشدید خطر در نتیجه عمل بیمه گذار باشد خسارت وارده را نیز از مجرای محاکم عمومی از او مطالبه کند » حال ممکن است که بیمه گر را از تغییر کیفیات موضوع بیمه یا تشدید خطر مطلع سازد و بیمه گر بدون هیچ شرطی رضایت ببقاء عقد دهد یعنی همان عقد سابق را با همان شرایط و مقررات قبول کند بیمه گر پس از قبولی دیگر نمیتواند پرداخت اضافه حق بیمه را به بیمه گذار پیشنهاد نماید و در صورت عدم قبولی او قرارداد را فسخ کند چه قسمت اخیر ماده ۱۶ میگوید . « . . در صورتیکه بیمه گر پس از اطلاع تشدید خطر بنحوی از انحاء رضایت ببقاء عقد قرار داده باشد مثل اینکه اقساطی از وجه بیمه را پس از اطلاع از مراتب از بیمه گذار قبول کرده یا خسارت بعد از وقوع حادثه باو پرداخته باشد دیگر نمیتواند بمراتب مذکوره استناد کند . . . » مقصود از اطلاع بیمه گر فقط این نیست که از طرف بیمه گذار اعلان شده باشد بلکه اگر خود بیمه گر مطلبی را به بیمه گذار اطلاع دهد تقاضای اضافه حق بیمه ننماید و اقساط بیمه را هم قبول کند دیگر نمیتواند بگوید من بانتظار وصول آگهی از طرف بیمه گذار تقاضائی نکردم و بنابراین دریافت حق بیمه کاشف از رضایت ببقاء عقد نمیشود .

مقنن قبول حق بیمه را کاشف از رضایت بیمه گر ببقاء عقد یا شرایط سابق دانسته

بیمه از نظر حقوق مدنی

است ولی باید متذکر بود که مقصود از قبول نه اینستکه آنرا فقط دریافت دارد بلکه باید آنرا بابت تمام حق بیمه یا تمام یک قسط قبول کرده باشد والا اگر بیمه گر آنرا علی الحساب گرفته و ردنکرده باشد و در ضمن تقاضای بقیه را نموده باشد این قبولی وجه دلیل برضایت بقاء عقد با شرائط سابق نیست و همچنین مقنن جبران خسارت بیمه گذار را پس از وقوع حادثه دلیل رضایت بیمه گر بقاء عقد با شرائط سابق میدانند و با اینکه ضمن بیان حکم در قسمتی که مذکور شد این دو مورد ذکر کرده معذک اضافه مینماید . « . . . وصول اقساط حق بیمه بعد از اطلاع تشدید خطر یا پرداخت خسارت پس از وقوع حادثه و نحوه آن دلیل بر رضایت بیمه گر بقاء قرارداد میباشد » .

فقره دوم - مواظبت مال بیمه شده . بیمه گذار باید مواظبتی را که معمولاً هر کس از مال خود برای جلوگیری از خطر مینماید نسبت بموضوع بیمه جهت دفع حوادثی که بموجب بیمه پوشیده است معمول دارد چنانکه ماده ۱۰ قانون بیمه مقرر میدارد . « بیمه گذار باید جلوگیری از خسارت مراقبتی را که عادتاً هر کس از مال خود مینماید نسبت بموضوع بیمه نیز بنماید . . . » پس اگر حادثه ای که موجب خسارت بیمه شده بر اثر عدم مواظبت و مراقبت او باشد بیمه گر مسئول آن نخواهد بود زیرا مثل اینستکه این خسارت از تقصیر بیمه گذار ناشی شده باشد و بطوریکه گفته خواهد شد بیمه گر مسئول خسارات ناشیه از تقصیر بیمه گذار یا نمایندگان او نمیشد .

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی